DOMSTOLENS DOM

31. maj 2001 *

I sag C-43/99,

angående en anmodning, som Conseil supérieur des assurances sociales (Luxembourg) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Ghislain Leclere,

Alina Deaconescu

mod

Caisse nationale des prestations familiales,

at opnå en præjudiciel afgørelse dels vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 og 51 (efter ændring nu artikel 39 EF og 42 EF), af artikel 1, litra u), artikel 10a, 73 og 77 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december

* Processprog: fransk.

1996 (EFT 1997 L 28, s. 1), samt af artikel 7 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467), dels vedrørende gyldigheden af artikel 1, litra u), nr. i), og artikel 10a i samt bilag II og IIa til forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97,

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene C. Gulmann og A. La Pergola samt dommerne D.A.O. Edward, J.-P. Puissochet (refererende dommer), P. Jann, R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J.N. Cunha Rodrigues og C.W.A. Timmermans,

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: afdelingschef D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Leclere og Deaconescu

— Caisse nationale des prestations familiales ved avocat A. Rodesch

— den luxembourgske regering ved P. Steinmetz som befuldmægtiget

— den spanske regering ved M. López-Monís Gallego som befuldmægtiget

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer som befuldmægtiget

— den portugisiske regering ved L. Fernandes og R. Brasil de Brito, som befuldmægtigede

— Det Forenede Kongeriges regering ved R. Magrill, som befuldmægtiget, bistået af barrister D. Rose

— Rådet for Den Europæiske Union ved A. Lo Monaco og F. Anton, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P. Hillenkamp og H. Michard, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 22. november 2000 er afgivet mundtlige indlæg af Leclere og Deaconescu, af Caisse nationale des prestations familiales ved avocat A. Rodesch, af den spanske regering ved M. López-Monís Gallego, af den østrigske regering ved G. Hesse, som befuldmægtiget, af Det Forenede Konge-

riges regering ved N. Paine, QC, af Rådet ved A. Lo Monaco samt af Kommissionen ved H. Michard,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. februar 2001,

afsagt følgende

Dom

1 Ved dom af 10. februar 1999, indgået til Domstolen den 16. februar 1999, har Conseil supérieur des assurances sociales i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt fem præjudicielle spørgsmål dels vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 og 51 (efter ændring nu artikel 39 EF og 42 EF), af artikel 1, litra u), artikel 10a, 73 og 77 i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996 (EFT 1997 L 28, s. 1, herefter »forordning nr. 1408/71«), samt af artikel 7 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467), dels vedrørende gyldigheden af artikel 1, litra u), nr. i), og artikel 10a i samt bilag II og IIa til forordning nr. 1408/71.

2 Spørgsmålene er forelagt under en sag mellem Ghislain Leclere og dennes ægtefælle, der begge er belgiske statsborgere, og Caisse nationale des prestations

familiales (herefter »kassen«), der er en luxembourgsk socialsikringsinstitution, og sagen omhandler kassens afvisning af, at sagsøgerne i hovedsagen er berettigede til den luxembourgske moderskabsydelse, barselsydelse og børnepasningsydelse til deres barn, der er født den 13. marts 1995, idet kassen begrundede sit afslag med, sagsøgerne ikke bor i Luxembourg.

De relevante retsregler

Fællesskabsretten

3 Artikel 1, litra u), nr. i), i forordning nr. 1408/71 har følgende ordlyd:

»I denne forordning

[...]

u) i) betyder udtrykket 'familieydelser' alle natural- eller kontantydelser, der tager sigte på udligning af forsøgerbyrder inden for rammerne af en lovgivning som omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra h), dog med undtagelse af de i bilag II nævnte særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption«.

4 I del II med titlen »Særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption, der i medfør af artikel 1, litra u), nr. i), falder uden for forordningens anvendelsesområde« i bilag II til forordning nr. 1408/71, nævnes i afsnit I. Luxembourg, »svangerskabsydelse« og »moderskabsydelse«. (O.a.: Der er tale om dels en »allocation prénatale«, dels en »allocation de naissance«. I det følgende anvendes for disse to udtryk »prænatal ydelse« og »barselsydelse«).

5 Artikel 10a, stk. 1, i forordning nr. 1408/71 har følgende ordlyd: »[...] De personer, som er omfattet af denne forordning, modtager udelukkende de i artikel 4, stk. 2a, omhandlede særlige ikke-bidragspligtige kontantydelser i den medlemsstat, på hvis område de er bosat, og i henhold til dennes lovgivning, såfremt disse ydelser er anført i bilag IIa«.

6 I bilag IIa til forordning nr. 1408/71 med titlen »Særlige ikke-bidragspligtige ydelser« nævnes i afsnit I. Luxembourg i litra b), »moderskabsydelse (lov af 30. april 1980)«. (O.a.: Der er tale om »allocation de maternité«, moderskabsydelse. Denne oversættelse bibeholdes).

7 Artikel 4, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1408/71 har følgende ordlyd: »Denne forordning finder anvendelse på enhver lovgivning om sociale sikringsgrene, der vedrører ydelser i anledning af sygdom og moderskab.« Forordningens artikel 4, stk. 2a, litra a), har følgende ordlyd: »Denne forordning finder ligeledes anvendelse på særlige ikke-bidragspligtige ydelser, der er fastsat i en anden lovgivning eller ordning end dem, der er omhandlet i stk. 1 [...], når disse ydelser har til formål [...] at dække de risici, der svarer til de i stk. 1, litra a)-h), omhandlede sikringsgrene, i stedet for eller som tillæg til andre ydelser.«

8 Det fremgår af artikel 73, der findes i afdeling III, kapitel 7, i forordning nr. 1408/71 med titlen »Familieydelser«, at »[e]n arbejdstager eller en selvstændig erhvervsdrivende, der er omfattet af en medlemsstats lovgivning, har for de af sine familiemedlemmer, der er bosiddende på en anden medlemsstats

område, ret til familieydelser efter lovgivningen i førstnævnte stat, som om de pågældende var bosiddende på dennes område, jf. dog bestemmelserne i bilag VI.«

9 Artikel 77, der findes i afdeling III, kapitel 8, i forordning nr. 1408/71 med titlen »Ydelser til børn, der forsørges af pensionister eller rentemodtagere, samt til børn, der har mistet begge forældre eller en af dem« bestemmer i stk. 1, at »[v]ed udtrykket 'ydelser' forstås i denne artikel børnetilskud til personer, der modtager pension eller rente i anledning af alderdom, invaliditet, arbejdsulykke eller erhvervssygdom, samt de til sådanne pensioner eller renter ydede børnetillæg, med undtagelse af tillæg, der ydes i henhold til forsikringen mod arbejdsulykker og erhvervssygdomme. [...]«

10 Det fremgår af artikel 77, stk. 2, litra a), at »[y]delserne skal udredes [...] uanset i hvilken medlemsstat pensionisten (rentemodtageren) eller børnene er bosat [...], en person, der kun har ret til pension eller rente efter lovgivningen i én medlemsstat, modtager ydelserne efter lovgivningen i den medlemsstat, som er kompetent med hensyn til pensionen eller renten.«

11 Af artikel 7 i forordning nr. 1612/68 fremgår følgende:

»1. En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, må ikke på grund af sin nationalitet behandles anderledes på de øvrige medlemsstaters område end indenlandske arbejdstagere med hensyn til beskæftigelses- og arbejdsvilkår, navnlig for så vidt angår aflønning, afskedigelse og, i tilfælde af arbejdsløshed, genoptagelse af beskæftigelse i faget eller genansættelse.

2. Arbejdstageren nyder samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere.

3. Arbejdstageren har samme ret til på samme vilkår som indenlandske arbejdstagere at deltage i uddannelse i faglige uddannelsesinstitutioner, omskolings- og revalideringscentre.

4. Enhver bestemmelse i kollektive eller individuelle overenskomster eller andre kollektive aftaler om adgang til beskæftigelse, aflønning og alle andre arbejds- og afskedigelsesvilkår er retligt ugyldig, hvis den fastsætter eller tillader diskriminerende betingelser for arbejdstagere, der er statsborgere i andre medlemsstater.«

Den nationale lovgivning

12 Den luxembourgske lov af 20. juni 1977, som ændret, der dels har til formål at indføre en systematisk lægekontrol af gravide kvinder og småbørn, dels at ændre den eksisterende lovgivning vedrørende moderskabsydelser, bestemmer i artikel 9, at »fødslen af ethvert levedygtigt barn åbner ret til en barselsydelse, der udbetales i tre dele, nemlig henholdsvis som en prænatal ydelse, en egentlig barselsydelse og en postnatal ydelse«. Af artikel 11, 12 og 13 fremgår det, at »første del af barselsydelsen kun udbetales, såfremt den vordende moder har fast bopæl i Luxembourg på tidspunktet for den sidste af de i artikel 1 foreskrevne lægeundersøgelser, og såfremt hun ved erklæringer udarbejdet til dette formål af den undersøgende læge efter hver konsultation godtgør, at hun har gennemgået de forskellige undersøgelser, der er fastsat i bestemmelsen«, »det er en betingelse for udbetaling af ydelsens anden del, at moderen har fast bopæl i Luxembourg på tidspunktet for barnets fødsel, at hun ved en erklæring udarbejdet til dette formål af den undersøgende læge godtgør, at hun har gennemgået den svangerskabsun-

dersøgelse, der er foreskrevet i artikel 5, samt at barnet enten fødes i Luxembourg eller under moderens midlertidige og begrundede ophold i udlandet«, og »den tredje del af ydelsen udbetales kun, såfremt barnet efter fødslen vokser op i Luxembourg, og såfremt den berettigede ved erklæringer udarbejdet til dette formål af den undersøgende læge efter hver konsultation godtgør, at hun har gennemgået de lægeundersøgelser, der er fastsat i lovens artikel 6«.

13 Den luxembourgske lov af 30. april 1980, som ændret, hvorved der indførtes en moderskabsydelse, bestemmer i artikel 1, at enhver gravid kvinde og enhver kvinde efter nedkomsten har ret til udbetaling af en moderskabsydelse på betingelse af, at hun på det tidspunkt, hvor retten hertil erhverves, har fast bopæl i Luxembourg.

14 I henhold til den luxembourgske lov af 1. august 1988, som ændret, hvorved der indførtes en børnepasningsydelse, kan personer, der i medfør af lovens artikel 2, stk. 1, opfylder visse betingelser, herunder en betingelse om, at den berettigede skal have bopæl i Luxembourg og rent faktisk være bosiddende dér og en betingelse om, at vedkommende forælder passer et eller flere børn i hjemmet.

Hovedsagen

15 G. Leclere, der er bosat i Fauvilliers (Belgien), arbejdede i Luxembourg som grænsearbejder indtil 1981 og har som sådan indbetalt bidrag til den sociale sikringsordning i Luxembourg. Han blev udsat for en arbejdsulykke i 1981 og har siden da oppebåret invalidepension fra sygekassen i Luxembourg. Som modtager af denne pension er han forpligtet til at betale bidrag til den lovpligtige sygesikring i Luxembourg samt til at svare indkomstskat til landet. Han har ikke haft lønnet beskæftigelse siden ulykken.

16 Efter deres barns fødsel har ægteparret Leclere-Deaconescu fået udbetalt et børnetilskud fra kassen. Kassen har dog afvist at udbetale de ydelser, der normalt udbetales efter den luxembourgske lovgivning i anledning af et barns fødsel, og som er nævnt i præmis 12, 13 og 14 i nærværende dom.

17 Conseil arbitral des assurances sociales i Luxembourg gav i afgørelse af 3. august 1998 ikke ægteparret medhold i deres klage over afslaget.

18 Conseil supérieur des assurances sociales i Luxembourg, hvortil ægteparret påklagede afgørelsen, fandt, at gennemgangen af de relevante fællesskabsforordninger og af Domstolens retspraksis lod en række spørgsmål stå åbne, navnlig spørgsmålet om en grænsearbejders ret til familieydelser, når han oppebærer en invalidepension, der er tilkendt af den kompetente institution i den medlemsstat, på hvis område han senest var beskæftiget.

19 Da Conseil supérieur des assurances sociales fandt, at en fortolkning af de relevante fællesskabsretlige bestemmelser og en vurdering af gyldigheden af visse af disse bestemmelser var nødvendig for afgørelsen af den verserende sag, blev det besluttet at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:

»1) Er artikel 1, litra u), nr. i), artikel 10a i samt bilag II og IIa til forordning (EØF) nr. 1408/71, der indfører princippet om, at barselsydelser og moderskabsydelser ikke kan eksporteres, i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 48 og 51?

2) Skal forordning nr. 1408/71 fortolkes således, at en arbejdstager, der modtager invalidepension, og som er bosiddende i en anden stat end den stat, der udbetaler invalidepensionen, kun kan få børnetilskud til de børn, han forsørger, men ikke en børnepasningsydelse, som ikke afhænger af antallet af børn?

3) Skal artikel 73 i forordning nr. 1408/71 fortolkes således, at en invalidepensionist, som fortsat betaler bidrag til den tvungne sygeforsikring i den stat, som udbetaler invalidepensionen, uanset sin pension kan anses for arbejdstager i relation til denne stat, og kan få udbetalt familieydelser, herunder en børnepasningsydelse, og eventuelt barselsydelser, såfremt reglen om, at ydelserne ikke kan eksporteres, kendes uforenelig med traktaten?

4) Omfatter begrebet 'arbejdstager' i forordning (EØF) nr. 1612/68 en invalidepensionist, der er bosat i en anden stat end den, der udbetaler pensionen?

5) Skal artikel 7 i forordning nr. 1612/68 fortolkes således, at en invalidepensionist henholdsvis dennes ægtefælle på grundlag af artikel 7 kan nyde sociale fordele, som han er afskåret fra i henhold til forordning nr. 1408/71, og det uden hensyn til det heri fastsatte ikke-eksportabilitetsprincip, såfremt Domstolen kender dette princip foreneligt med EF-traktaten?«

Det første spørgsmål

20 Med det første spørgsmål anmoder den forelæggende klageinstans nærmere bestemt Domstolen om at udtale sig om, henset til traktatens artikel 48 og 51,

gyldigheden af på den ene side artikel 1, litra u), nr. i), og bilag II og på den anden side artikel 10a i og bilag IIa til forordning nr. 1408/71, i den udstrækning der i medfør af disse bestemmelser er fastsat et krav om bopæl som betingelse for at oppebære den luxembourgske barselsydelse og moderskabsydelse, jf. lov af 30. april 1980.

21 Appellanterne og den portugisiske regering har gjort gældende, at de undtagelser, der er fastsat i forordning nr. 1408/71, fra princippet om, at bopælsbestemmelser skal ophæves, er uforenelige med traktatens artikel 48 og 51, i det omfang de ikke tager højde for grænsearbejderes specielle situation og således indebærer en forskelsbehandling af arbejdstagere, der har udnyttet deres ret til fri bevægelighed. De har henvist til, at Domstolen tidligere har udtalt, at flere artikler eller bilag til forordning nr. 1408/71 var ugyldige eller uanvendelige (jf. f.eks. dom af 15.1.1986, sag 41/84, Pinna, Sml. s. 1), idet de var i strid med ligebehandlingsprincippet.

22 Indstævnte i hovedsagen, den luxembourgske, den spanske, den østrigske og Det Forenede Kongeriges regering samt Rådet er derimod af den opfattelse, at der ikke foreligger nogen konflikt mellem de to regelsæt. De har gjort gældende, at Domstolen allerede har fastslået, at traktatens artikel 48 og 51 ikke er til hinder for, at lovgiver fastsætter begrænsninger i retten til eksport af familieydelser under forudsætning af, at disse restriktioner, der skal vedrøre ydelser, der er knyttet til en bestemt økonomisk og social sammenhæng, ikke indebærer forskelsbehandling på grundlag af nationalitet og ikke skaber flere uligheder, end der allerede findes mellem medlemsstaternes lovgivning. Domstolen har ifølge indstævnte og ovennævnte regeringer navnlig anerkendt, at et bopælskrav som betingelse for udbetalingen af ydelser, der, for så vidt angår ovennævnte betingelser, kan sammenlignes med de luxembourgske ydelser, der er genstand for denne sag, er i overensstemmelse med traktaten (jf. dom af 27.9.1988, sag 313/86, Lenoir, Sml. s. 5391, af 4.11.1997, sag C-20/96, Snares, Sml. I, s. 6057, og af 11.6.1998, sag C-297/96, Partridge, Sml. I, s. 3467).

23 Kommissionen har foretaget en sondring mellem på den ene side den luxembourgske moderskabsydelse, jf. lov af 30. april 1980, og på den anden side den luxembourgske prænatale ydelse og den egentlige barselsydelse.

24 Den har nærmere anført, at den luxembourgske moderskabsydelse, jf. lov af 30. april 1980, er medtaget på listen over de særlige ikke-bidragspligtige ydelser, der kun kan udbetales i den medlemsstat, hvor den berettigede har bopæl, og at Domstolen har anerkendt, at traktatens artikel 51 ikke er til hinder herfor (jf. den tidligere nævnte Snare-dom, der vedrørte en speciel ydelse til handicappede).

25 Hvad angår den luxembourgske prænatale ydelse og den egentlige barselsydelse, der i henhold til artikel 1, litra u), nr. i), i forordning nr. 1408/71 er undtaget fra forordningens anvendelsesområde, er det Kommissionens opfattelse, at denne undtagelse, der umiddelbart forekommer at være lovlig, ikke kan have den virkning, at Storhertugdømmet Luxembourg fritages for at iagttage ligebehandlingsprincippet og princippet om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet. Bopælsbetingelsen er ifølge Kommissionen i den foreliggende sag udtryk for en indirekte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet og som sådan i strid med traktatens artikel 48, og artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68.

26 Det skal hertil bemærkes, at såvel artikel 1, litra u), nr. i), i og bilag II til forordning nr. 1408/71, der omhandler særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption, som artikel 10a i og bilag IIa til den nævnte forordning, der omhandler særlige ikke-bidragspligtige ydelser, har den retsvirkning — uden derved at »[anerkende] princippet om ineksportabilitet« af disse ydelser, som det anføres i forelæggelsesdommen — at der for disse ydelsers vedkommende gælder en undtagelse fra princippet om ophævelse af bopælsbestemmelser, der er omhandlet i artikel 10 i forordning nr. 1408/71, og som anvendes på de forskellige kategorier af ydelser i forordningens afsnit III. Denne undtagelse har for så vidt angår de særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption i bilag II, hvorunder de luxembourgske prænatale ydelser og barselsydelser henhører, hjemmel i det forhold, at de i medfør af artikel 1, litra u), nr. i), er undtaget fra begrebet familieydelser i forordningens forstand. Undtagelsen for så vidt angår de særlige ikke-bidragspligtige ydelser, der er omhandlet i bilag IIa, hvorunder den luxembourgske moderskabsydelse, jf. lov af 30. april 1980, henhører, har hjemmel i artikel 10a, stk. 1, der bestemmer, at en person kun kan oppebære sådanne ydelser i den medlemsstat, som den pågældende er bosat i og i henhold til denne stats lovgivning.

27 Disse to kategorier af undtagelser kan følgelig ikke behandles ens i forbindelse med vurderingen af deres gyldighed, eftersom den ene, der vedrører de særlige

ydelser i anledning af fødsel eller adoption, blot udelukker visse kategorier af ydelser fra anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71, hvorimod den anden, der vedrører de særlige ikke-bidragspligtige ydelser, bestemmer, at den stat, der er kompetent til at udbetale de pågældende ydelser, er den, på hvis område den berettigede er bosat.

28 Det er hensigtsmæssigt først at undersøge, om det er lovligt, at de særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption, under hvilken kategori den luxembourgske prænatale ydelse og barselsydelse henhører, ikke er omfattet af forordningens anvendelsesområde.

29 Henset til det vide skøn, som Rådet har til gennemførelse af traktatens artikel 48 og 51 (jf. dom af 20.4.1999, sag C-360/97, Nijhuis, Sml. I, s. 1919, præmis 30), kan det forhold, at en kategori af ydelser ikke er omfattet af koordineringen i medfør af forordning nr. 1408/71 under alle omstændigheder ikke medføre, at de relevante bestemmelser i forordningen er ugyldige. En sådan begrænsning i anvendelsesområdet for forordning nr. 1408/71 må nemlig ikke i sig selv bevirke, at der føjes flere forskelle til de allerede bestående på grund af den manglende harmonisering af de nationale lovgivninger eller at ligebehandlingsprincippet tilsidesættes.

30 Det kan således ikke betragtes som ugyldigt, at den luxembourgske prænatale ydelse og den luxembourgske barselsydelse er optaget under de særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption, hvorpå forordning nr. 1408/71 ikke finder anvendelse.

31 Som Kommissionen dog med rette har anført, kan den omstændighed, at de særlige ydelser i anledning af fødsel eller adoption i medfør af artikel 1, litra u), nr. i), i forordning nr. 1408/71 ikke er omfattet af forordningens anvendelsesområde, ikke fritage medlemsstaterne for forpligtelsen til at sikre sig, at der ikke er andre fællesskabsretlige bestemmelser, navnlig i forordning nr. 1612/68, der er til hinder for indførelse af et bopælskrav.

32 Hvad dernæst angår de særlige ikke-bidragspligtige ydelser, som er nævnt i bilag IIa til forordning nr. 1408/71, hvor også den luxembourgske moderskabsydelse (lov af 30.4.1980) er opført, bemærkes, at fællesskabslovgiver — inden for rammerne af iværksættelsen af traktatens artikel 51 — kan vedtage undtagelser fra princippet om, at sociale sikringsydelser er eksportable. Således har Domstolen allerede anerkendt, at der kan kræves bopæl i den stat, hvor den kompetente institution er beliggende, for ydelser, der er snævert knyttet til det sociale miljø (jf. den tidligere nævnte Lenoir-dom, præmis 16, og Snaresdommen, præmis 42).

33 Kassen og visse andre parter i sagen har i den forbindelse hævdet, at den luxembourgske moderskabsydelse på grund af sit fødselsfremmende formål skal anses for at være knyttet til det sociale miljø, der præger den medlemsstat, der har indført den pågældende ydelse, og at der derfor kan opstilles et bopælskrav som betingelse for ydelsen.

34 Den luxembourgske moderskabsydelse, der blev indført ved lov af 30. april 1980, udbetales, som anført i præmis 13 i nærværende dom, imidlertid til enhver gravid kvinde og enhver kvinde efter nedkomsten på betingelse af, at hun på det tidspunkt, hvor retten erhverves, har fast bopæl i Luxembourg.

35 Det følger af ordlyden af artikel 4, stk. 2a, i forordning nr. 1408/71, at kun ydelser, der ikke indgår i den almindelige lovgivning vedrørende de sociale sikringsordninger, der er omhandlet i forordningens artikel 4, stk. 1, kan anses for at være omfattet af denne bestemmelse.

36 Når der henses til den nærmere karakter af den luxembourgske moderskabsydelse, jf. præmis 34 i denne dom, kan den ikke betegnes som en særlig ydelse i forhold til de ydelser, der er opregnet i artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 1408/71.

Da der ikke er tale om en særlig ikke-bidragspligtig ydelse, kan den således ikke være omfattet af undtagelsesbestemmelsen i artikel 10a i forordning nr. 1408/71.

37 Reglerne i forordning nr. 1408/71 vedrørende ophævelse af bopælsbestemmelser er bestemmelser til gennemførelsen af traktatens artikel 51 med henblik på inden for det sociale sikringsområde at iværksætte den frie bevægelighed for vandrende arbejdstagere, der er garanteret ved traktatens artikel 48 (jf. for så vidt angår fortolkning af artikel 10a og 11 i forordning nr. 1408/71 bl.a. dom af 8.3.2001, sag C-215/99, Jauch, Sml. I, s. 1901, præmis 20). Det er således i strid med traktatens artikel 48 og 51, at den luxembourgske moderskabsydelse er medtaget som en særlig ikke-bidragspligtig ydelse, der kun kan udbetales på bopælsstatens område, i bilag IIa, afsnit I. Luxembourg, litra c), til forordning nr. 1408/71. Der kan følgelig ikke gyldigt opstilles et krav om bopæl på den kompetente stats område som betingelse for tildeling af denne ydelse.

38 Herefter må det fastslås, at gennemgangen af det første spørgsmål intet har frembragt, der kan rejse tvivl om gyldigheden af artikel 1, litra u), nr. i), i og bilag II til forordning nr. 1408/71, for så vidt der heri tillades et bopælskrav som betingelse for tildeling af den luxembourgske prænatale ydelse og barselsydelse, men at bilag IIa til samme forordning er ugyldigt, for så vidt den luxembourgske moderskabsydelse (lov af 30. april 1980), er anført i afsnit I. Luxembourg, litra b).

Det andet spørgsmål

39 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende instans oplyst, om en ydelse som den luxembourgske børnepasningsydelse skal henregnes til de børnetilskud, der i henhold til artikel 77 i forordning nr. 1408/71 skal udredes til personer, der

modtager pension eller rente i anledning af alderdom, invaliditet, arbejdsulykke eller erhvervssygdom, uanset i hvilken medlemsstat de er bosat.

40 Bortset fra appellanterne i hovedsagen og den spanske regering betragter de parter, der i deres indlæg for Domstolen har berørt dette spørgsmål, den luxembourgske børnepasningsydelse som en ydelse, der ikke er omfattet af artikel 77 i forordning nr. 1408/71.

41 Indledningsvis bemærkes, at de i artikel 77 i forordning nr. 1408/71 omhandlede ydelser til børn, der forsørges af pensionister eller rentemodtagere, og som disse sidstnævnte har ret til, uanset i hvilken medlemsstat de er bosat, er børnetilskud og kun børnetilskud (jf. bl.a. dom af 20.3.2001, sag C-33/99, Fahmi og Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado, Sml. I, s. 2415, præmis 33.)

42 Det fremgår af artikel 1, litra u), nr. ii), i forordning nr. 1408/71, at i denne forordning »betyder udtrykket 'børnetilskud' periodiske kontantydelser, såfremt ydelsen af disse udelukkende afhænger af antallet af familiemedlemmer og eventuelt af disses alder«. Domstolen har allerede fastslået, at definitionen af de »børnetilskud«, der er omhandlet i forordningens artikel 1, litra u), nr. ii), svarer til den, der skal lægges til grund i forbindelse med fortolkningen af artikel 77 (jf. Lenoir-dommen, præmis 10).

43 Den luxembourgske børnepasningsydelse, som hverken er nævnt i bilag II eller i bilag IIa til forordning nr. 1408/71, har til formål at kompensere for den indtægtsnedgang, der følger af, at en af forældrene hovedsageligt beskæftiger sig med at passe børn under to år i hjemmet. Ydelsens størrelse fastsættes uafhængigt af antallet af børn, der passes i samme hjem. Børnepasningsydelsen svarer således

ikke til definitionen af begrebet børnetilskud i forordningens artikel 1, litra u), nr. ii).

44 Det andet spørgsmål skal således besvares med, at en ydelse som den luxembourgske børnepasningsydelse ikke skal henregnes til de børnetilskud, der i henhold til artikel 77 i forordning nr. 1408/71 skal udredes til personer, der modtager pension eller rente i anledning af alderdom, invaliditet, arbejdsulykke eller erhvervssygdom, uanset i hvilken medlemsstat de er bosat.

Det tredje spørgsmål

45 Den forelæggende instans' tredje spørgsmål vedrører navnlig spørgsmålet om, hvorvidt en invalidepensionist af artikel 73 i forordning nr. 1408/71 kan udlede en ret til at oppebære andre familieydelser end dem, der er omhandlet i forordningens artikel 77.

46 Appellanterne i hovedsagen, den spanske og den portugisiske regering har anført, at i det omfang en invalidepensionist indbetaler bidrag til en tvungen sygesikringsordning i den medlemsstat, hvorfra hans pension udbetales, skal han betragtes som en arbejdstager, i den betydning udtrykket er anvendt i artikel 73 i forordning nr. 1408/71, og han kan således uanset forordningens artikel 77 gøre krav på samtlige de familieydelser, der findes i lovgivningen i den stat, i hvilken han betaler bidrag. Set ud fra denne synsvinkel kan den luxembourgske børnepasningsydelse betegnes som en familieydelse.

47 Indstævnte i hovedsagen, den luxembourgske og den østrigske regering samt Kommissionen har gjort gældende, at den omstændighed, at en pensionist er omfattet af en medlemsstats sygesikring, ikke kan medføre, at den pågældende skal betegnes som arbejdstager, i den betydning udtrykket anvendes i artikel 73 i forordning nr. 1408/71, og at kun forordningens artikel 77 finder anvendelse på ham.

48 Det skal i den forbindelse bemærkes, at definitionen af udtrykket »arbejdstager« i artikel 1, litra a), i forordning nr. 1408/71, omfatter enhver person, der er forsikret i henhold til en tvungen forsikring mod en eller flere risici, der svarer til de sikringsgrene, der indgår i en social sikringsordning.

49 Denne definition har imidlertid ingen betydning i forbindelse med fastlæggelsen af anvendelsesområdet for henholdsvis artikel 73 og 77 i forordning nr. 1408/71. Hensigten med artikel 77 er rent faktisk at præcisere de betingelser, hvorunder en pensionist kan gøre krav på børnetilskud over for den medlemsstat, i henhold til hvis lovgivning hans pension udbetales, og bestemmelsens anvendelsesområde er udtrykkeligt begrænset til børnetilskud. Under disse betingelser kan hverken artikel 73, der i modsætning til artikel 77 ikke er en specialregel, eller en hvilken som helst anden bestemmelse i forordningen fortolkes således, at en pensionist, som er bosiddende uden for den medlemsstat, hvorfra hans pension udbetales, fra debitorstaten kan oppebære andre ydelser til de børn, han har forsørgerpligt overfor, end børnetilskud (jf. den tidligere nævnte Fahmi-dom, præmis 34).

50 Den omstændighed, at der af pensionen eller renten fratrækkes et beløb, der indbetales som bidrag til en tvungen sygesikringsordning, bevirker ikke, at den berettigede går fra at være pensionist eller rentemodtager til at være arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende i artikel 73 i forordning nr. 1408/71's forstand.

51 Herefter må det tredje spørgsmål besvares således, at en invalidepensionist ikke af artikel 73 i forordning nr. 1408/71 kan udlede en ret til andre familieydelser end dem, der er omhandlet i forordningens artikel 77.

Det fjerde spørgsmål

52 Med det fjerde spørgsmål ønsker den forelæggende instans oplyst, om en invalidepensionist, der er bosat i en anden medlemsstat end den, der udbetaler pensionen, har de rettigheder, som tilkommer en arbejdstager i artikel 7 i forordning nr. 1612/68's forstand.

53 Ifølge kassen, den luxembourgske og Det Forenede Kongeriges regering forudsætter begrebet arbejdstager i forordning nr. 1612/68 et aktuelt arbejdsforhold, der medfører, at en arbejdstager fra en medlemsstat befinder sig på en anden medlemsstats område, hvor han skal behandles på lige fod med indenlandske arbejdstagere. Den blotte udbetaling af en pension bevirker i henhold til forordning nr. 1612/68 ikke, at pensionisten får ret til alle de sociale fordele, som arbejdstagerne i den medlemsstat, hvorfra pensionen udbetales, har. Det er efter disse parters opfattelse kun i meget specielle tilfælde, hvor arbejdsforholdet, selv om det er ophørt, fortsat indebærer en snæver sammenhæng med den berettigedes aktuelle situation, at Domstolen har anerkendt, at den berørte kan bibeholde visse af de rettigheder, der beror på hans tidligere status som arbejdstager i henhold til forordning nr. 1612/68.

54 Appellanterne i hovedsagen, den spanske og den portugisiske regering samt Kommissionen har en bredere opfattelse af dette begreb. De har således gjort gældende, at selv om en person mister sin status som arbejdstager i forordningens

forstand, når arbejdsforholdet er ophørt, består visse rettigheder, der beror på hans tidligere status som arbejdstager, fortsat efter dette tidspunkt, således som Domstolen har fastslået i situationer, der kan sidestilles med den foreliggende (jf. dom af 27.11.1997, sag C-57/96, Meints, Sml. I, s. 6689, og af 24.9.1998, sag C-35/97, Kommissionen mod Frankrig, Sml. I, s. 5325).

55 Det bemærkes indledningsvis, at i forhold til traktatens artikel 48 og forordning nr. 1612/68 anses en person, der i en vis periode præsterer ydelser mod vederlag for en anden og efter dennes anvisninger, for arbejdstager. Når arbejdsforholdet er ophørt, mister den pågældende som udgangspunkt sin status som arbejdstager, idet der af denne status dog kan udspringe retsvirkninger efter arbejdsforholdets ophør, og idet en person, der reelt søger beskæftigelse, ligeledes skal anses for arbejdstager (jf. herved dom af 3.7.1986, sag 66/85, Lawrie-Blum, Sml. s. 2121, præmis 17, af 21.6.1988, sag 39/86, Lair, Sml. s. 3161, præmis 31-36, og af 12.5.1998, sag C-85/96, Martínez Sala, Sml. I, s. 2691, præmis 32).

56 Domstolen har således tidligere fastslået, at blandt de retsvirkninger, der er knyttet til status som arbejdstager, og som fortsat består efter arbejdsforholdets ophør for personer, som ikke (længere) har bopæl på den medlemsstats territorium, hvor de har udøvet lønnet beskæftigelse, er retten til gratis tillægspensionspoint ved førtidig pensionering i henhold til en ordning for ansatte i de østlige og nordlige stålselskaber i Frankrig, der er berørt af omstruktureringer (dommen i sagen Kommissionen mod Frankrig, præmis 41), samt retten til en ydelse til arbejdstagere i landbruget, hvis kontrakt er bragt til ophør som følge af braklægning af deres tidligere arbejdsgivers landbrugsjord (Meints-dommen, præmis 40 og 41).

57 I de sager, der er henvist til i foregående præmis, var der således tale om ydelser, der, jf. præmis 41 i Meints-dommen, tildeles på betingelse af, at der har bestået et arbejdsforhold, som kort forinden er ophørt, og som indholdsmæssigt er forbundet med modtagernes objektive status som arbejdstagere.

58 En tidligere arbejdstager har således, når han ikke længere er erhvervsmæssigt beskæftiget, fortsat ret til visse fordele, som er erhvervet i kraft af hans ansættelsesforhold. Det følger af ligebehandlingsprincippet, at han kan nyde godt af disse fordele, uanset i hvilken medlemsstat han vælger at tage ophold, og der kan således ikke opstilles en betingelse om, at han skal have bopæl på den kompetente medlemsstats territorium.

59 Heraf følger imidlertid ikke, at en tidligere arbejdstager, der som Leclere er tilkendt en invalidepension af den kompetente institution i en anden medlemsstat end den, på hvis territorium han har bopæl, og som således oppebærer en ydelse, der er forbundet med et tidligere arbejdsforhold, skal anses for fortsat — i kraft af pensionsudbetalingerne — at have status som arbejdstager i henhold til forordning nr. 1612/68. En person, der befinder sig i en sådan situation, er beskyttet af traktatens artikel 48 og forordning nr. 1612/68 mod enhver form for forskelsbehandling for så vidt angår de rettigheder, han har erhvervet i kraft af det tidligere arbejdsforhold, men da han ikke aktuelt indgår i et arbejdsforhold, kan han ikke erhverve nye rettigheder, der ikke er forbundet med hans tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse.

60 Det følger navnlig heraf, at en pensionist, der som G. Leclere får et barn, efter at hans arbejdsforhold er ophørt, ikke kan påberåbe sig artikel 7 i forordning nr. 1612/68 til støtte for, at han har ret til ydelser, der af lovgiver i den medlemsstat, der er kompetent til at udbetale hans pension, er tiltænkt arbejdstagere i forbindelse med børnefødsler, og som han er afskåret fra i henhold til forordning nr. 1408/71.

61 Det fjerde spørgsmål skal herefter besvares således, at en invalidepensionist, der er bosat i en anden medlemsstat end den, hvorfra hans pension udbetales, ikke er en arbejdstager i den betydning, udtrykket anvendes i artikel 7 i forordning

nr. 1612/68, og han har derfor kun de rettigheder, der følger af denne status, i kraft af hans tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse.

Det femte spørgsmål

62 Med det femte spørgsmål ønsker den forelæggende instans oplyst, om en invalidepensionist henholdsvis dennes ægtefælle på grundlag af artikel 7 i forordning nr. 1612/68 kan opnå de sociale fordele, som han er afskåret fra i henhold til forordning nr. 1408/71.

63 Henset til svaret på det foregående spørgsmål forekommer det ikke nødvendigt at besvare dette spørgsmål.

Sagens omkostninger

64 De udgifter, der er afholdt af den luxembourgske, den spanske, den østrigske, den portugisiske og Det Forenede Kongeriges regering samt af Rådet og Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Conseil supérieur des assurances sociales ved dom af 10. februar 1999, for ret:

1) Gennemgangen af det første spørgsmål har intet frembragt, der kan rejse tvivl om gyldigheden af artikel 1, litra u), nr. i), i og bilag II til Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EF) nr. 118/97 af 2. december 1996, for så vidt der heri tillades et bopælskrav som betingelse for tildeling af den luxembourgske prænatale ydelse og barselsydelse.

2) Bilag II til forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, er ugyldigt for så vidt den luxembourgske moderskabsydelse (lov af 30. april 1980) er anført i afsnit I. Luxembourg, litra b).

3) En ydelse som den luxembourgske børnepasningsydelse skal ikke henregnes til de børnetilskud, der i henhold til artikel 77 i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, skal udredes til personer, der

modtager pension eller rente i anledning af alderdom, invaliditet, arbejdsulykke eller erhvervssygdom, uanset i hvilken medlemsstat de er bosat.

4) En invalidepensionist kan ikke af artikel 73 i forordning nr. 1408/71, som ændret og ajourført ved forordning nr. 118/97, udlede en ret til andre familieydelser end dem, der er omhandlet i forordningens artikel 77.

5) En invalidepensionist, der er bosat i en anden medlemsstat end den, hvorfra hans pension udbetales, er ikke en arbejdstager i den betydning, udtrykket anvendes i artikel 7 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, og han har derfor kun de rettigheder, der følger af denne status, i kraft af hans tidligere erhvervsmæssige beskæftigelse.

Rodríguez Iglesias Gulmann La Pergola

Edward Puissochet Jann

Schintgen Colneric von Bahr

Cunha Rodrigues Timmermans

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 31. maj 2001.

R. Grass G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær Præsident